
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Sabaté i Balada, Mireia; González Marcén, Paloma, dir. "La Llacuna recupera", una proposta de socialització del patrimoni arqueològic en l'àmbit local. 2014. 26 pag. (811 Grau en Arqueologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/131617>

under the terms of the license

Universitat Autònoma de Barcelona

Treball Final de Grau, Juny de 2014

La Llacuna Recupera, una proposta de socialització del patrimoni arqueològic en l'àmbit local.

Tutora: Dra. Paloma González Marcén

Alumne: Mireia Sabaté i Balada

Grau en Arqueologia

NIUB: 1270524

Índex

1.	Introducció: debat i plantejaments sobre la socialització del patrimoni	Pàg. 2
2.	El debat sobre els conceptes. Què hi ha darrere dels models i teories de la socialització del patrimoni?	Pàg. 3
	2.1. L'Arqueologia Pública vers l'Arqueologia Comunitària.	
	2.2. Què és el Patrimoni?	
	2.3. La definició del concepte "públic".	
3.	Un estat de la qüestió: problemàtiques de dur la teoria a la praxis	Pàg. 6
4.	El desenvolupament d'una socialització del patrimoni en el nostre context social.	Pàg. 11
	4.1. Anàlisi dels model actual.	
	4.2. Propostes per un canvi de model.	
5.	<i>La Llacuna Recupera</i> : El cas pràctic d'un projecte de socialització del patrimoni en un àmbit local.	Pàg. 15
	5.1. El naixement del projecte i <i>l'associació la llacuna recupera</i> .	
	5.2. La formació i el funcionament de <i>l'associació la llacuna recupera</i> .	
	5.3. Propostes d'actuació de l'associació	
	5.4. El futur immediat del projecte	
	5.5. D.A.F.O.: Debilitats, Amenaces, Febleses i Oportunitats del projecte.	
6.	Conclusions	Pàg. 20
7.	Agraïments	Pàg. 22
8.	Bibliografia	Pàg. 22
9.	Resum / Abstract.....	Pàg. 23

Resum:

Si partim de la base que el patrimoni històric i arqueològic és quelcom que se'ns a llegat a totes i a tots, hem d'entendre doncs que hauríem de ser entre totes i tots, i amb les institucions i administracions al capdavant com a representats públics, els garants del la seva preservació i estudi per a deixar-ho per a les generacions futures. És per això que en aquest breu i sintètic treball pretenc obrir diversos debats terminològics i metodològics, tant des de plantejaments teòrics, com a través de l'anàlisi de casos pràctics de projectes on la participació social té un pes central.

Paraules clau: Patrimoni, societat, participació, debat, teoria i praxis.

Abstract:

If we start from the premise that the historical and archaeological patrimony is something that has been bequeathed to all of us, we should understand that it is our responsibility and that one of the institutions and administrations who act as public representatives, to preserve and study this heritage for the future generations. That is why in this short and synthetic assignment, I expect to open different terminological and methodological debates through theoretical proposals and analyses of practical cases of projects in which the social participation is very important.

Key words: Heritage, society, participation, debate, theory and praxis.

1. Introducció: debat i plantejaments sobre la socialització del patrimoni.

Aquest breu i sintètic treball pretén ser la base per obrir un debat sobre els models actuals de gestió i metodologies d'investigació del patrimoni, així com iniciar una discussió conceptual i teòrica del que entenem com a patrimoni i per "l'allò públic". és a dir, plantejar un debat sobre models de Socialització del Patrimoni, i intentar desenvolupar les definicions sorgides de la necessitat –i la voluntat- de "patrimonialitzar" de forma social el que se'ns ha llegat del passat a nivell material, com serien els conceptes "d'Arqueologia Pública" o "Arqueologia comunitària".

D'entrada adverteixo que aquest no serà un treball purament d'anàlisi bibliogràfica, ni amb extenses definicions tancades, sinó que es basa sobretot en la reflexió i plantejaments propis a través del treball i l'anàlisi de les proposicions teòriques plantejades per d'altres autors/es. Com la discussió és difícil d'abordar, intentaré assenyalar algunes claus per poder-la entendre abans d'introduir-nos a un debat obert. En primer lloc presentaré els diferents conceptes que entren en joc

ahora de definir polítiques relatives al patrimoni, així com desenvolupar els diferents models teòrics des d'un punt de vista més conceptual com les definicions fetes del que s'entén per *Public Archaeology* i *Community Archaeology*. De la mateixa manera, abordaré sintèticament dos qüestions bàsiques: Què és el Patrimoni? o Què és "l'allò públic"?; ja que en funció de com s'entén i es defineix cadascun, les respostes polítiques, socials i acadèmiques són diferents. A banda, s'ha de tenir en compte que aquests conceptes no són universalment compresos de la mateixa forma, sinó que presenten matisos territorialment, sobretot depenent de cadascuna de les diferents tradicions culturals i polítiques que tinguin.

La necessitat d'obrir –o reobrir- aquest debat tant a nivell terminològic com de les pràctiques científiques, respon al fet que a dia d'avui, malgrat viure en una societat globalitzada i amb centenars d'eines de comunicació, participació i relació entre les persones, hi ha la percepció que existeix poca interacció entre els diferents sectors que s'haurien d'involucrar en una tasca, en aquest cas, patrimonial. Sovint, la manca d'interacció i de treball conjunt dels diferents sectors: administració,

societat civil i acadèmica; fins i tot dins de cadascun d'ells, sovint hi ha molt poc treball conjunt com succeeix entre els departaments de les pròpies administracions i institucions públiques, i també entre diferents disciplines acadèmiques. El pòsit cultural i, per tant, també polític de la societat actual ha generat unes formes de funcionar respecte al llegat patrimonial que tenim d'una determinada manera i per unes certes raons que poden no ajustar-se a les necessitats o interessos socials.

El que pretenc analitzar doncs, són els models actuals de gestió i participació social en la recerca històrica, des del punt de vista més polític i des del bagatge cultural, per tal de poder presentar una proposta pròpia de model. Aquesta proposta es plantejarà tenint en compte alguns dels diferents conceptes claus analitzats anteriorment: cultura, tradició, educació, etc. tant del públic no especialitzat, com dels professionals i les administracions i institucions públiques.

En darrer terme presentaré el cas pràctic de projecte de socialització del patrimoni i la recerca històrica de *l'Associació La Llacuna Recupera* (La Llacuna, Anoia), de la qual en sóc cofundadora i actualment presidenta. És tracta d'un projecte sense ànim de lucre que pretén treballar sobretot per la conservació, estudi i difusió del patrimoni històric i arqueològic d'aquest petit terme municipal, en el qual, a dia d'avui, hi participen tant l'Ajuntament municipal com a administració i institució pública, com alguns negocis i entitats locals, veïns i veïnes a títol personal, i membres d'algunes institucions acadèmiques com la UB i la UAB, així com professionals autònoms.

Aquesta iniciativa de més de dos anys de vida, està servint per posar en pràctica alguns dels plantejaments teòrics i comprovar quines són les febleses, mancances, virtuts i possibilitats d'un projecte amb aquest enfocament, per tal de poder-les solucionar a través de la experiència. Cada activitat, tant fos lúdica com educativa, ha estat posteriorment analitzada i avaluada, per tal d'anar sempre avançant i millorant la integració dl tots els agents socials al projecte.

En definitiva, espero que aquest projecte, a banda de ser una cas pràctic d'aplicació dels models de gestió i participació ciutadana, també serveixi com a exemple pràctic per a d'altres iniciatives semblants en les quals es pretengui treballar amb la societat, les institucions i els professionals amb un grau de participació per igual. De la mateixa manera, espero que tot els plantejaments teòrics i conceptuals previs a la posta en pràctica, siguin útils per a [re]obrir debats els quals, espero, es poguessin traduir en transformacions reals dels models actuals de gestió política i praxis acadèmica respecte al patrimoni i al seu ús social.

2. El debat sobre els conceptes. Què hi ha darrere els models teòrics i pràctics de la Socialització del Patrimoni?

2.1. L'Arqueologia Pública vers l'Arqueologia Comunitària.

El concepte "d'Arqueologia Pública" fou encunyat per primera vegada al 1972 en el llibre *Public Archaeology* (McGimsey, 1972), on l'autor presenta les accions dutes a terme als Estats Units d'Amèrica que posaven en relació a les comunitats locals amb el seu patrimoni (Almansa, 2011: 88; Merriman, 2004: 3). En aquest punt però, el principal focus d'atenció es centrà en les relacions entre societat i el seu entorn, a través, principalment, de les comunitats indígenes –malgrat que no deixen de banda les no indígenes– amb l'objectiu bàsic d'integrar-les en el seu entorn patrimonial i memòria històrica, i alhora reforçar la seva identitat pròpia; aquestes primeres iniciatives es feren a través del CRM (*Cultural Resource Management*), en contraposició amb l'arqueologia clàssica acadèmica (Merriman, 2004: 3).

No fou fins al 1999 que Schandla-Hall oferí una nova definició "d'Arqueologia Pública" al *European Journal of Archaeology* (Schandla-Hall, 1999: 147-149), la qual abraçava un ventall més ampli de conceptes que no pas només la cerca de la relació de les comunitats històriques locals amb el seu entorn. És per això, que aquesta concepció primerenca nascuda als Estats Units, en aquest moment

quedarà rebrà el nom de *Community Archaeology* (Arqueologia Comunitària), en tant que aquesta té com a objectiu realitzar una pràctica integral i integradora de les entitats locals (ubicades en un lloc concret) en relació al seu entorn Patrimonial primordialment, i integrar-les també en els processos d'investigació (Derry i Malloy, 2003; Moshenska *et al.*, 2009; Ayán *et al.*, 2012: 72). El matís que es cerca en aquest moment que fa variar les definicions dels conceptes, es deu a que les realitats americanes i europees –que en aquest moment s'introdueixen al debat- són molt diferents en la relació que tenen amb el seu passat. La complexitat teòrica en la que ens trobem alhora de voler emprar els conceptes dels '70 doncs, és el fet que a Europa no es pot parlar d'entitats socials indígenes, en tant que Europa és una amalgama de tradicions culturals i, per tant, el patrimoni a Europa és un referent identitari global que va molt més enllà de les petites comunitats locals. "L'Arqueologia Pública" doncs, a partir d'aquest moment farà referència a unes pràctiques i models teòrics molt més amplis, que haurien de ser la via per a l'estudi de les relacions entre l'arqueologia i la societat en tots els seus àmbits (Almansa, 2011: 89).

Contemporàniament a aquestes re-definicions conceptuals, s'estava ja més que assumit que la recerca arqueològica, i històrica, eren eines molt útils sovint emprades des de la política, per manipular identitats històriques i/o territorials (McGuire, 2008: 12-50; Almansa, 2011: 89). Posteriorment, altres autors han anat perfilant i matisant les definicions de Schandla-Hall com Neal Ascherson, en el primer número de la revista *Public Archaeology* (2001), del qual n'era l'editor, o posteriorment Matsuda, Merriman (2004) o Moscheka (2009). Un dels darrers autors que han intentat definir els límits del concepte "d'Arqueologia Pública", i que coneix bé la realitat territorial espanyola ha estat Jaime Almansa, que en l'editorial de la revista *AP Journal* de 2010, definia l'Arqueologia pública, com allò "*que estudia les relacions entre dita arqueologia i la societat contemporània amb l'ànim de millorar la coexistència entre ambdós i*

aconseguir així un enteniment generalitzat del valor i us de l'arqueologia" (Almansa, 2010: Editorial).

Un cop exposat sintèticament sobre què s'entén i es defineix com a "Arqueologia Pública" i "Arqueologia Comunitària", en tant que formes de socialització del patrimoni, caldria però fer un anàlisi més detallat al debat i apropar-nos als conceptes que hi ha arrere que sovint són els que provoquen debats sense fi. Cal doncs primer tenir clars els termes sobre els que es basen les teories i models, com ara "Què és el Patrimoni?" o què hem d'entendre per "allò públic?", dos qüestions que, com veurem, tenen concepcions diferents i inclús divergents depenent de les tradicions culturals i acadèmiques de cada territori.

2.2. Què és el Patrimoni?

Com a Patrimoni s'entenen el conjunt de bens mobles, immobles i immaterials que hem heretat del passat que hem decidit que val la pena protegir com a part de les nostres senyes d'identitat social i històrica (Querol, 2010: 11). No entrarem a valorar, qui defineix aquest valor de conservació de forma específica; parlarem d'un valor atorgat de forma general fruit d'un interès conjunt.

Sovint però, el terme Patrimoni ve acompanyat d'un adjectiu com "cultural" o "històric", els quals serveixen per a remarcar aquests els trets com a senyes d'identitat (ergo cultural) del passat (ergo històric). He evitat fins ara emprar aquests adjectius per no caure en l'error de donar importància més a un tret o a un altre, ja que, al meu entendre, tots aquests afegitons son part intrínseca del que hauria de definir-se com a Patrimoni. A banda de la reflexió pròpia, val a dir que en les legislacions vigents de l'Estat Espanyol, ja siguin a nivell estatal (*Llei de Patrimoni Històric Espanyol* de 1985) o de les de les Comunitats Autònomes, encara que en unes s'emprí l'adjectiu "Històric", i en d'altres "Cultural", a nivell administratiu –fent referència sempre a la Gestió del Patrimoni- els objectius d'aquestes normes són els mateixos i, per tant, hem d'entendre que s'estan empleant els termes com a sinònims (Querol, 2010: 23-24).

Prenent la definició feta al principi com a base, hem d'entendre doncs que el Patrimoni és de naturalesa social, ja que hem estat els humans en societat que l'hem creat i l'hem preservat i, que ha més, li hem atorgat unes connotacions específiques, sovint com a símbols identitàris del passat. Per tant, tenint en compte això, i emprant la frase de Querol *"El Patrimoni actual pot considerar-se i tractar-se com un supervivent"* (Querol, 2010: 13), en tant que és el reflex d'una part del passat; la part que voluntàriament o per atzar s'ha conservat fins als nostres dies.

Per tant, entenc doncs que un bé patrimonial – en tant que allò creat i preservat per l'ésser humà dins d'un context social en el passat- és quelcom que la seva raó d'existir és social; és a dir, o els seus valors poden ser gaudits per tota la societat, o deixen de tenir sentit com a Patrimoni. És en aquest punt que ens topem amb un altre debat terminològic difícil de resoldre, sobretot en les latituds d'Europa en la que ens trobem: Què és allò públic?

Un altre punt ha tenir en compte és el principi d'irreversibilitat del Patrimoni, en tant quelcom fràgil i singular; un tret doncs que cal tenir en compte alhora d'estudiar i, sobretot, preservar els bens i conjunts patrimonials. És per això, que és de gran rellevància poder definir qui ha de ser garant de la seva conservació present i futura. A qui doncs, entrem de nou en el debat, sobre "allò públic", però no amb la pregunta de Què és?, sinó De qui és? o Qui ho ha de gestionar?

Per tal d'acotar l'ampli concepte de Patrimoni i enllaçar-lo amb una de la part del treball referent a l'Arqueologia Pública i Comunitària, crec que és de rebut definir el que s'entén explícitament per "Patrimoni Arqueològic". En l'article 1.2 del *Conveni per a la protecció del Patrimoni Arqueològic*, redactat pel Consell d'Europa a la Valetta al 1992, és defineix com:

"Els vestigis, bens i altres petges de l'existència de la humanitat en el passat la conservació i l'estudi de la qual permeti reconstruir la seva

història i la seva relació amb el medi ambient; els quals els seus principals mitjans d'informació estiguin constituïts per excavacions o descobriments, així com per altres mètodes d'investigació aplicables a la humanitat i al seu entorn" (La Valetta, 1992).

Amb aquesta definició d'una de les especificitats que engloba el concepte de Patrimoni, veiem doncs que es torna a donar importància a allò social, en tant que essència del concepte. En aquesta definició però, a banda de denotar el caràcter històric que ha de tenir allò a considerar Patrimoni Arqueològic, ha de ser quelcom subjecte a una metodologia d'investigació –històrica, és a dir, per reconstruir el passat- i, per tant, explícitament fa entrar en joc als professionals, i a l'Acadèmia (Querol, 2010: 201). Per tant, tornen a ser vàlides les qüestions anteriorment introduïdes sobre qui és el possessor, i qui ha de ser el gestor i beneficiari d'aquest Patrimoni, en aquest cas però, referent a aquell material el qual, sovint, és el que reporta més controvèrsia i disputa entre la societat civil, l'acadèmia i les administracions públiques.

2.3. La definició del concepte "públic".

Tal i com he introduït en l'apartat anterior, un dels conflictes que crec principalment que dificulten en gran mesura, l'elaboració d'un model realment social, o de socialització, del tractament del patrimoni, és la diversitat de concepcions del terme "públic"; és a dir, què s'entén i s'ha entès per "allò públic". Crec que caldria aprofundir en aquest debat i mostrar la varietat de definicions i, per tant connotacions, que té per tal de poder avançar cap a una proposta més ferma no només teòrica, sinó que també pugui ser duta a la pràctica pel que fa a la gestió i a la preservació del Patrimoni.

Merriman defineix la noció de "allò públic" en el sentit "d'un cos col·lectiu de ciutadans", un concepte que el contrasta amb allò que seria d'àmbit purament privat (Merriman, 2004: 1), un concepte que a més del qual en busca la seva conceptualització ja en època romana com a mínim. Merriman però adverteix de les diferències

conceptuals que hi ha alhora de concebre i entendre a què ens referim quan parlem “d’allò públic”, en tant que existeixen com a mínim dues diferències diametralment oposades. Aquesta distinció dual ja introduïda per Habermas (1989), la desenvolupa Merriman (2004) intentant, a més, cercar-li els seus orígens.

Per una banda el terme “públic” associat amb l'Estat i les seves institucions, ítem que naixeria arrel del sorgiment dels Estats-nació modern al segle XVIII; i per altra, “públic”, com allò que engloba a les persones que debaten i consumeixen productes culturals, una noció que segons l'autor es desenvoluparia en el sí de la burgesia europea durant la Il·lustració (segle XX) en el context de transformació dels models socio-polítics presentats per Habermas que cercaven una “democràcia participativa, crítica i oberta” (Merriman, 2004: 1).

Partint d'aquestes dues definicions, cal entendre que la segona ens endinsa en un debat d'opinions i conflictes, en tant que engloba una major variabilitat d'actors pel que faria a la seva gestió els quals, sovint i també en altres aspectes socials, entren en conflicte entre ells (Merriman, 2004: 2). Dins aquesta segona definició entenc que es podria relacionar amb allò que Querol deia sobre el que hauria de ser el Patrimoni, el qual no s'entén sense la seva raó de ser social i, per tant, que ha de ser de i per als ciutadans (Querol, 2010: 13).

Aquesta divergència sobre el que s'ha d'entendre per “allò públic” té conseqüències en tant en el camp de la investigació com en el de la gestió patrimonial. Com anirem veient, depenent de les societats, la seva base ideològica i política, aquestes definicions varien. Per exemple, al Regne Unit, el patrimoni es defineix com a públic –que ho és-, malgrat que la gestió del mateix és també pública, només els jaciments prèviament protegits i gestionats per organismes dependents de l'Estat tenen certes restriccions per a la investigació; a banda d'això, cada propietari és amo no només de les seves terres, sinó també del que hi hagi fins que no sigui transferit a un organisme públic o rebí una protecció especial (Almansa, 2011: 91). A Espanya

en canvi, el patrimoni també es defineix com a públic, però en aquest cas molt més lligat a la supervisió de les institucions estatals; tot jaciment declarat, o no, s'entén que està protegit *per se* i, per tant, sempre es requeriran permisos per totes i cadascuna de les intervencions que s'hi vulguin fer (Almansa, 2011: 92).

3. Estat de la qüestió: problemàtiques de dur la teoria a la praxis.

Des de fa dècades des del món acadèmic, i des de la mateixa societat civil, s'han iniciat molts projectes pioners arreu del món que intenten integrar a la societat –no professional- dins de tot el procés de preservació i estudis sobre el Patrimoni. La majoria d'aquests projectes parteixen de la base que la societat en general és l'agent principal de la garantia d'una bona socialització del Patrimoni i, per tant, no la conceben com una receptora simplement dels resultats dels treballs duts a terme pels professionals i les institucions, sinó que la conceben com a actor primordial per dur-los a terme. El problema però, rau en els conflictes terminològics abans exposats, que sovint fan topar les propostes i els models teòrics, amb la praxis. Com ja he introduït en l'apartat anterior, la dificultat de limitar el què és “allò públic” és sovint el principal problema per aplicar de forma pràctica les propostes teòriques del que ha de ser “l'Arqueologia Pública” i la Socialització del Patrimoni a casa nostra.

Un dels motius més evidents de la dificultat de fer casar la teoria amb la praxis –sobretot a casa nostra-, és que la gran majoria del corpus teòrics generats s'han fet des d'uns contextos socials i polítics concrets: el món anglosaxó; una societat amb una base ideològica i jurídica que sovint divergeix de societats com l'Espanyola i Catalana, hereves, com he dit anteriorment, d'un model que es basa sobretot amb el principi de la propietat privada, que l'Estat s'ha apropiat, i des de que ha desenvolupat unes polítiques centrals intervencionistes a través d'un ingent nombre de normatives i restriccions. Aquest gran nombre de normatives i restriccions a mans de les

administracions i els governs (Querol, 2010: 33) xoca, a més, amb l'elevat nombre de restes patrimonials, un fet que dificulta encara més una òptima gestió d'aquest (Almansa, 2011: 91).

Com hem vist, cada territori té unes concepcions diferents del què és “allò públic” i, per tant, això influenciarà en els corpus normatius de cada país pel que fa a la investigació i gestió del Patrimoni. Restringint l'escala a nivell europeu, quasi podríem dir que existeixen dos models, un en l'Europa més Septentrional, i l'altra en l'Europa més meridional; des d'una arqueologia oficialment pública i totalment administrada des de l'Estat, fins a models més lliberals, privats o concertats en quant a la seva forma, però en els que es practica una Arqueologia Pública (Almansa, 2011: 91) molt inclusiva, en tant que permet a la societat intercedir al llarg del procés de decisió de què i com intervenir, i la posterior gestió i preservació. La qüestió és doncs, com gestiona i tutela l'Estat el patrimoni públic. Depenent de com de “gelós” sigui l'Estat, el nivell de participació que li permeti a la societat fer serà una o altre.

Totes aquestes contradiccions entre la teoria i la praxis degut a l'entorn social i polític en que s'emmarquen possibles projectes de socialització del Patrimoni i Arqueologia Pública, han donat lloc a formes divergents d'entendre aquests conceptes i dur-los a la pràctica. Depenent de les latituds en les que ens trobem, podríem fins i tot parlar de dos models, l'un, amb una vessant més clàssica (nascuda de les concepcions americanes inicials: les minories i la relació amb la comunitats local directe), actualment conegut com la *Community Archaeology*, i l'altra, amb una vessant més recent (nascuda de les concepcions britàniques: la socialització del patrimoni), també dit com *Public Archaeology*. Però parlar de si s'està aplicant un model teòric o l'altre però, no sempre és clar, sobretot tenint en compte l'objecte d'estudi, el context i sobretot els objectius que cerca.

És per això que intentaré analitzar les diferents formes de participació de les societats en projectes d'investigació, més que no pas emprar models

teòrics amb unes etiquetes fixades i connotacions definides, i com aquestes formes de participació poden arribar juxtaposar certs aspectes dels models exposats.

a. La “participació consultiva”

Parlaríem de participació consultiva com a aquella forma d'inserir la societat en els projectes d'investigació on els/les conciutadans/es malgrat participar-hi sovint activament, no disposen d'un poder de decisió pel que fa a l'objecte d'investigació, ni a la metodologia, ni a la seva gestió. Estaríem parlant doncs que la relació que hi hauria entre els diferents agents (administració, institucions, professionals i ciutadania), no seria recíproc en quan a les necessitat que tenen cadascú, sinó més aviat de caire informatiu. Certament però, en aquest tipus de projectes s'acostuma a tenir en compte el vistiplau de la ciutadania, tot i que la darrera paraula per a tirar endavant els projectes i el seu recorregut científic i burocràtic no estaria a les seves mans. Aquest model de participació social, sovint és dóna dins uns contextos socio-polítics on la societat està poc avesada a la participació ciutadana o al voluntariat, cosa que acostuma a coincidir amb normatives legals que ho regulen de forma força restrictiva.

Un exemple clar i pròxim són els projectes relacionats amb la recuperació de la memòria històrica i les víctimes de la guerra civil espanyola¹. Tal i com s'està acostumat, dur a terme treballs i investigacions en aquest tema acostumen a ser burocràticament complicats, ja no només per als professionals, sinó també per a la societat que, sovint, està interessada igual o

¹ L'Associació més coneguda és l'ARMH (Associació por la recuperació de la Memòria Històrica), nascuda al 2000, amb l'objectiu de localitzar víctimes de la repressió durant la Guerra Civil. Avui dia duen actuacions, a través de les seves agrupacions territorials, en molts punts de la geografia espanyola, malgrat els entrebancs burocràtics malgrat l'entrada en vigor al 2007 de la Llei de la Memòria Històrica. També es pot destacar, per la quantitat i qualitat de les seves intervencions i la implicació social, el projecte del *Foro ciudadano por la recuperación de la memoria histórica* (dit “el Foro”).

més en la recuperació d'aquesta part de la història i es presenta com a principal interlocutora i interessada en els projectes. És cert, que molta ciutadania s'hi involucra des d'un inici i en tot el procés, i que hi ha una real voluntat per part dels professionals i algunes institucions vinculades a recuperar la memòria històrica i a cercar un reconeixement a les víctimes del franquisme. Però el cert és que, al final, la ciutadania queda relegada a simple espectadora degut a la manca de permissivitat de les autoritats en l'accés a aquests estudis per part de gent forana a la professió científica; ja sigui per desconfiança que amb gent no especialitzada no es duren a terme treballs científicament acceptables, o podria ser també per altres motius de caire polític possiblement.

b. La "participació directe"

Parlaríem d'una participació directa, quan la societat en general formés part de tot el procés d'investigació; des de la tria i elecció de l'objecte d'estudi, a la planificació de la seva metodologia d'estudi, fins a la divulgació, preservació i gestió. Estaríem parlant doncs, d'una relació directa i recíproca entre tots els agents implicats, on la ciutadania en aquest cas tingués realment un paper pro-actiu en el desenvolupament de tot el projecte, en tant que hereva i garant del futur d'aquell patrimoni. Òbviament, aquest model de participació ha de venir acompanyat d'un context social on s'hagi incentivat des de l'educació a la participació ciutadana, i d'unes polítiques reguladores que ho permetin.

Alguns exemples d'aquest tipus de projectes els podríem torbar en el món anglosaxó, com són els treballs que es realitzen als Estats Units en relació a l'estudi i recuperació de la memòria de les comunitats indígenes nord-americanes, o de les comunitats afroamericanes d'aquell país. El motiu de la participació ciutadana en aquests projectes però són fruit de reivindicacions polítiques lligades, en el cas dels afroamericans a la lluita per la recuperació de la dignitat dels seus avantpassats.

Tot i això, alguns projectes amb aquesta dimensió participativa acostumen també a anar lligats a unes necessitats reals de les comunitats, com són per exemple la recuperació d'antics espais o pràctiques productives i posar-les en marxa de nou per a que tornin a formar part del motor econòmic i productiu de les societats. Alguns exemples que personalment destacaria, són el "Proyecto HUELLAS" (Buenos Aires, Argentina), guanyador del Premi Maila atorgat al *sOpA Congrés* 2013², o el Projecte d'Arqueologia Participativa de la UCA-Miraflor (Nicaragua)³

Sovint però, projectes amb aquesta dimensió participativa on la societat civil en n'és la principal promotora i demandant, sorgeixen esporàdicament, sempre però, tal i com apuntava, lligants a unes reivindicacions polítiques que habitualment en primera instància res té a veure amb la preservació o estudi del Patrimoni; és a dir, sovint les reivindicacions patrimonials o de caire històric convergeixen amb altres interessos de la comunitat, com podrien ser conflictes vinculats a l'especulació del sòl, plans urbanístics, problemes mediambientals, etc, o inclús reivindicacions de caire identitari. Com bé assenyala Querol (2010: 18), fins i tot podem observar en el Tractat de Maastricht del 1992, com es rebutja la "uniformitat cultural" i es defensa "el dret i la llibertat respecte a les tradicions culturals de cada poble"; un clar exemple de la voluntat de

² El Projecte HUELLAS, es du a terme des del 2009, des de la Direcció d'Educació Secundària de Buenos Aires amb escoles de contextos rurals continentals en el marc de les celebracions dels Bicentenaris de les Emancipacions Americanes. Els seus continguts principals són la indagació i discussió de les identitats culturals, atenent les diversitats dels subjectes de les comunitats, i la promoció de la gestió cultural que atengui a les necessitats manifestes de les comunitats de la zona. La idea és atorgar a la gestió del patrimoni una dimensió pedagògica que es pugui desenvolupar dins el marc dels dissenys curriculars de la educació secundària i promoure així la responsabilitat dels alumnes en la preservació del seu patrimoni i territori de forma col·lectiva.

³ Gassiot i Palomar (2000).

relacionar el patrimoni històric i cultural amb identitats territorials⁴. En aquests tipus de projectes, la participació de les comunitats és directe i sostinguda durant tot el procés, és dir, fins que s'aconsegueixen els objectius.

La majoria d'iniciatives on hi ha una forta participació ciutadana en les que també s'hi involucren a associacions i a professionals, com a mínim en el nostre marc, són reivindicacions sobre patrimonis recents, on la vinculació amb el passat és molt més directe i "fresca". Avui dia, alguns exemples que trobem són les múltiples lluites en molts punts de la geografia espanyola contra els PGOU (Plans Generals d'Ordenació Urbanística) o d'altres Associacions vinculades a la defensa del Patrimoni, coordinades entre professionals i la ciutadania local⁵, en els que es visualitza una clara voluntat de preservar una part del patrimoni local, sovint arquitectònic.

c. La "participació en l'adquisició del coneixement"

En aquest darrer cas parlariem d'una participació real de la societat, però només en el darrer apartat del procés: la divulgació i adquisició del coneixement. Podríem confondre aquest model de participació ciutadana, amb un simple consum de productes culturals, ja siguin publicacions, com exposicions o museus, però en aquest cas ens referim és a un model –també social– en el que la ciutadania té un real interès per conèixer, i en el que les institucions i professionals hi ha una real voluntat de transferir els coneixements.

En aquest cas França en pot ser un bon referent, ja que les seves polítiques en gestió del

patrimoni estan molt avocades a la difusió del coneixement en general, de la mateixa manera que els i les professionals científics participen d'aquesta divulgació més enllà del camp purament acadèmic.

A tall d'exemple, més que un projecte concret, una iniciativa sorgida des de les institucions i els professionals principalment, que podria exemplificar aquest model és l'INRAP⁶ (Institut Nacional de Recerques Arqueològiques Preventives), a França. Aquesta és una institució creada al 2002 per vetllar en l'aplicació de les legislacions sobre arqueologia preventiva, a través de l'estudi i detecció del patrimoni arqueològic sobretot en relació als projectes de reordenació territorial, on la vessant divulgativa és tant potent com la científica. La seva voluntat és acostar les recerques, de forma comprensiva i pedagògica, a la ciutadania a través de diferents plataformes i formats. D'aquesta manera aconsegueixen, no només aproximar la societat en general a la investigació científica i als seus professionals, sinó que també aconsegueixen un efecte positiu de sobre el patrimoni arqueològic a nivell preventiu.

L'anàlisi dels models

Aquest breu esquema en relació als models de participació existents, il·lustren les múltiples formes d'integració de la societat en els projectes d'investigació, en aquest cas, sobre el Patrimoni. L'anàlisi global que en podem fer és la relació que hi ha entre els diferents models presentats i el context social en el que es desenvolupen; és a dir, el tipus de societat a nivell cultural, el marc polític, econòmic, etc. en que s'adscriuen.

- *A nivell cultural.* Aquest aspecte va estretament lligat amb les tradicions ideològiques i l'educació de les persones respecte al seu entorn patrimonial i històric, de les que en dependrà el seu grau d'interès i, per tant, la seva voluntat de participació. Hem de tenir en compte però que quan parlem d'una manca d'interès social per

⁴ "La Unión respetará la riqueza de su diversidad cultural y lingüística y velará por la conservación y el desarrollo del patrimonio cultural europeo". Títol 1, Article 3. Versió actualitzada del Tractat de Maastricht. Diari Oficial de la Unió Europea del 30.03.2010 (versió Castellana).

⁵ Un dels múltiples exemples podria ser la "Plataforma Ciutadana de seguiment del PGOU en defensa del Patrimoni de Valencina", Aljarafe, Sevilla. Una plataforma constituïda per diverses associacions i entitats en defensa de la preservació del patrimoni, professionals i col·lectiu ciutadà. També ho podria ser l'Associació SOS Monuments de Catalunya, entre d'altres.

⁶ www.inrap.fr

involucrar a la ciutadania en els projectes, no només hem de parlar de la seva falta d'educació o sensibilitat al respecte, sinó que sovint, aquesta poca relació professional – societat civil ve incentivada des de la pròpia professió i acadèmia, donada també per una manca d'educació en la participació i, molt sovint, pel recel i tancament que es té a deixar participar, com es diu vulgarment, als “profans” en les investigacions científiques i històriques.

Val a dir, que dins aquest entramat de variables socio-culturals de l'educació i la tradició, hem de tenir en compte la vinculació afectiva que té la societat -o part d'aquesta- amb el seu entorn patrimonial i història. La majoria de casos però es tracta d'un interès concret lligat a una relació directe amb determinades persones. Aquest és el cas, com ja apuntava, d'alguns projectes als EUA sobre les minories indígenes o els afroamericans, i alguns projectes espanyols sobre la recuperació de les fosses comunes i la memòria històrica de la guerra civil espanyola ja citats, o projectes com el dut a terme des del Centro Nacional de la Memòria històrica de Colòmbia⁷, en tant que treballen amb una determinada part de la societat hereva directe d'aquell conflicte i d'aquell patrimoni (com també pot ser la memòria i la cultura).

És per això que sovint es pot equiparar la motivació social que hi ha darrere els exemples de projectes d'investigació citats, però en la vessant política i metodologia d'estudi divergeixen tant que els podem considerar com a models de participació ciutadana/social inclús diferents.

D'altra banda, dins l'àmbit de la vinculació afectiva de la societat amb la seva pròpia història i patrimoni, hem de tenir en compte que pot haver-hi altres sentiments no lligat a una relació directe com una herència llegada quasi a nivell personal, sinó més en relació a una identitat col·lectiva. Un exemple podria ser l'interès per a la història i el patrimoni d'un determinat territori com a símbol propi d'aquella comunitat, és a dir, que la vinculació

no és amb una comunitat precedent, sinó més aviat amb el territori en el que es troba.

Hi ha múltiples exemples d'aquest tipus d'interès social per uns determinats bens, ja que sovint a més aquests han estat manipulats política i ideològicament convertint-los en símbols identitaris per reforçar una vinculació entre societat, territori i cultura; tot i que sovint han estat tractats alguns aspectes del patrimoni cultural o al territori vinculats a minories socials, des d'un punt de vista antropològic o etnogràfic com a recuperació de pràctiques folklòriques, més que des de la pròpia investigació històrica i arqueològica; un exemple són els múltiples museus i sales d'exposicions dedicats al “món rural” i a la pagesia, Certament són unes pràctiques i tradicions que s'han de preservar, però sovint reben un tracte quasi bucòlic i melancòlic com si d'una tradició ancestral es tractés.

- *A nivell polític.* Aquest aspecte va lligat al model normatiu i legislatiu de cada territori, en el que, sovint, a major nombre de regulacions menor nombre de participació. Aquest fet també s'ha de vincular a una manca d'educació i a unes tradicions polítiques que acostumen a ser molt restrictives⁸ i geloses del poder, que sovint acaben monopolitzant les tasques de desenvolupament de projectes des de l'elecció d'allò susceptible de ser objecte d'investigació i preservació, fins a la gestió i divulgació general.

⁸ Això, per exemple és veu fàcilment en les normatives sobre l'ús dels detectors de metall, les quals varien de forma substancial en funció del país, i que van molt lligades a la concepció de pertinença del Patrimoni (De qui és?), i sobre la potestat de la seva gestió i salvaguarda (Qui ho gestiona?). Al Regne Unit per exemple, activitats com el *detectorisme* estan plenament permeses. A més, no es requereixen permisos especials d'intervenció en tots els jaciments coneguts, o no, que no hagin rebut una protecció especial; només cal que s'informi a les institucions pertinents (administració, museus) (Almansa, 2011: 92). A l'Estat Espanyol en canvi, tot i que hi ha una legislació específica en aquesta matèria en cada Comunitat Autònoma des dels '90, està totalment prohibit l'ús de detectors, ja sigui sobre sòl públic o privat.

⁷ <http://www.centrodehistoriainformatica.gov.co>

Per il·lustrar aquesta manca de projectes participatius, podem citar la dada donada en un Congrés a La Haya el 2010, on es va comprovar com no hi havia projectes amb aquesta direcció, tret només en alguns llocs d'Escandinàvia i Regne Unit (Ayán *et al.*, 2012: 72).; potser un fet que es deu a que és en aquests contextos socials que varen néixer les primeres teories sobre l'Arqueologia Pública, i amb determinades tradicions i pràctiques socials, educatives i polítiques.

Dins aquest apartat, podríem incloure-hi no només les traves administratives i burocràtiques de les institucions públiques, sinó també el recel que hi ha per part de molts membres de la Acadèmia, com a institució poderosa, a la participació ciutadana. Sortosament, comencen a ser molts els i les professionals investigadors que estan lluitant amb petits projectes per revertir la situació; des de les pròpies institucions científiques o des de petits projectes en entitats o associacions locals, s'està començant a treballar per a una socialització del patrimoni realment inclusiva. En el nostre context politico-social, n'existeixen alguns que, malgrat el poc suport des de les institucions educatives i administratives, els estan tirant endavant. El projecte A Lanzada (Sanxenxo, Pontevedra), és un exemple de projecte on hi ha una interrelació entre els professionals, les administracions i els ciutadans de la zona; és un projecte dut a terme des de la Diputació Provincial de Pontevedra i l'Institut del Patrimoni del CSIC des del 2010. Té tres línies específiques d'investigació aplicada a la difusió, comunicació i didàctica, per tal d'interaccionar amb la població local –propietària del jaciment- i fer-la també partícips de tots els processos del treball (Ayán *et al.*, 2010).

Més a prop, dins el marc català, en els darrers 3 anys han sorgit diferents projectes en aquesta línia. El projecte del Grup d'Arqueologia de Peramola, el Projecte d'Arqueologia Social al Prepirineu⁹, i el projecte La Llacuna Recupera. Tres exemples amb les seves peculiaritats cadascun, però que tots ells són un

perfecte exemple de la interacció entre tots els agents socials que han de vetllar pel patrimoni: els professionals, la societat locals, i les administracions. Curiosament els tres citats sorgeixen per iniciativa de gent vinculada a la UAB.

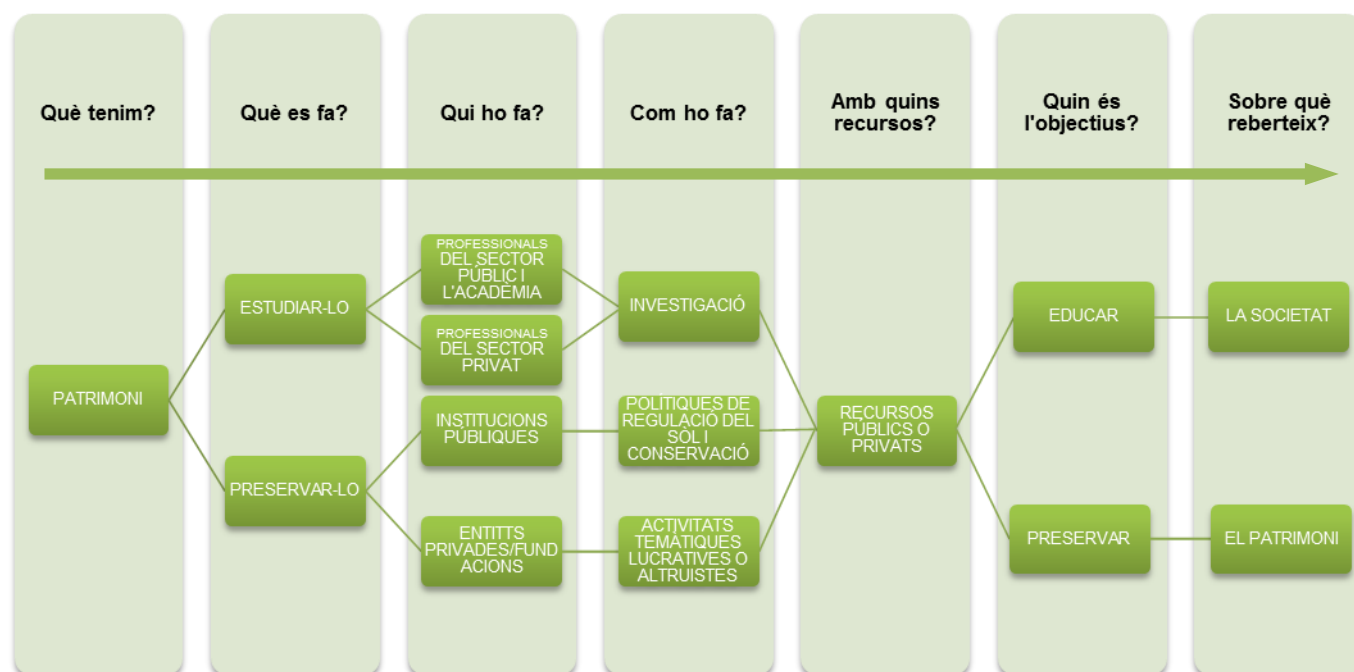
4. El desenvolupament d'una socialització del patrimoni en el nostre context social.

4.1. Anàlisi dels model actual.

Analitzant el context social actual i els marcs normatius als que ens inscrivim, podem observar que en la gran majoria de casos els projectes destinats al coneixement històric i a la conservació i gestió del Patrimoni són unidireccionals i comandats des d'un sector de la societat molt determinat i recelós dels seus treballs (Quadre. 1). Només en alguns casos, com els anteriorment citats, trobem projectes que han mirat de revertir aquest *savoir-faire* tradicional dels professionals i s'hagi posat al costat de la societat alhora de treballar.

En la majoria de projectes “la societat” s'ha entès com la receptora d'uns treballs duts a terme per uns i unes professionals i experts, i regulats des de les administracions públiques. És a dir, com si aquests dos altre agents no formessin part de la societat. Partint d'aquesta visió es comprèn el sovint menys-teniment de la societat cap als treballs sobre el patrimoni històric i arqueològic i la manca de col·laboració en les tasques de preservació, ja que no s'ho senten com a propi. Si entenem, o com a mínim jo, que el Patrimoni conservat és el reflex d'un passat compartit entre tota la societat que l'envolta, perquè aquesta no se'l sent com a propi?. La resposta és que molts cops el Patrimoni, sobretot aquell material, ha estat segregat per part de les institucions i administracions públiques en tant que possessora, i també des de l'Acadèmia, com si aquesta fos la única capaç de tenir una sensibilitat superior per a comprendre'l i conservar-lo.

⁹ <http://arqueologiasocial.wordpress.com/>

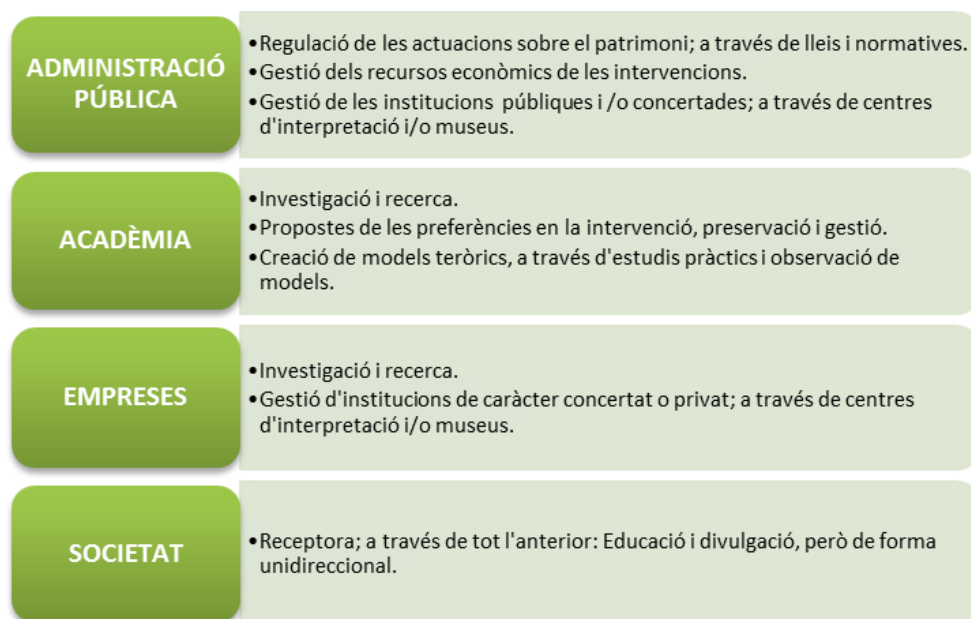
Quadre. 1: Esquema sobre el model actual de gestió i difusió del Patrimoni.

Tot això ha donat lloc, a més, a una segregació de les feines que envolten l'estudi, la conservació i la difusió del Patrimoni (Quadre 2). És tant així que en la majoria dels casos les tasques de difusió dels treballs que hagin estat realitzats per professionals de l'arqueologia i la història, ha estat feta per persones alienes totalment a aquests treballs; podríem parlar dels anomenats/ades “gestors/es del Patrimoni”. Només l'existència d'aquesta nomenclatura remarca que hi ha una gran distància entre els que investiguen i els que difonen el patrimoni tant des de vessants pedagògics com lúdics. Ras i curt: uns estudien i altres expliquen.

Aquest fet doncs ha comportat que hi hagi encara més distància entre els professionals investigadors i la societat en general, ja que entremig hi entra en joc la figura dels gestors o encarregats de difondre els resultats obtinguts. A banda d'aquest fet, hem de tenir en compte l'aspecte formal de com es difon i es fan arribar a la societat aquests estudis realitzats sobre el passat i el Patrimoni. La fórmula fins ara emprada és la via de la museística principalment, realitzada de forma unidireccional des dels professionals a la societat. Aquest model, el dels museus, en teoria està pensat per a ser un vehicle significatiu i poderós per a la construcció pública del passat i per a la participació

del públic en l'arqueologia. Però al llarg de la història, aquest model de difusió (Merriman, 2005: 85), nascut de fa dècades, no acostuma mai a tenir en compte ni els interessos i necessitat de la societat per a conèixer el seu passat, ni la variabilitat del “públic”, sinó que tendeix a servir bàsicament a les necessitat de les pròpies disciplines científiques o inclús a emprar-se com a eines de creació o manipulació d'un determinat discurs de caire cultural i/o territorial o per a validar certs prejudicis (Merriman, 2004: 85; Jameson, 1997: 24-28).

Sovint des del món acadèmic i professional en l'àmbit del patrimoni, i sobretot de l'arqueologia, s'ha vist a la societat, entesa com a públic receptor, com a un agent ignorant (Merriman, 2004: 6). Aquest fet ha provocat que les tasques de difusió del coneixement científic en aquest àmbit no s'hagin revisat en funció de les necessitat del “públic”, en tant que la seva manca de proximitat a aquests treball i a aquestes restes es devia a una manca de sensibilitat i coneixement/comprensió per part seva. No hem d'obviar però que la difusió del coneixement no es realitza només en aquests espais, sinó també dins de contextos acadèmics, primaris, secundaris o superiors, i, que per tant, també s'ha de regularitzar i analitzar (Jameson, 197: 28).

Quadre 2: Quin paper, i amb quins mitjans –si n'hi ha–, juga cada agent de la societat dins el model actual de Gestió del Patrimoni?

4.2. Propostes per un canvi de model.

Respecte al la distància cintada existent entre els professionals investigadors i la societat, Durant (1997), descriví aquest fenomen i ho anomenà “la guerra de les ciències”, ja que descrivia el sector científic –els professionals investigadors– com a uns agents autoritaris i allunyats de la realitat social. Jameson (1997: 29) ho anomena com a “*Museum Display*”, és a dir, com a mètode de comunicació tradicional, sovint creat des d'una elit (ja siguin els especialistes de la acadèmia, o aquells no especialistes que ho volen emprar de forma política). Revertir aquesta distància i mal ús del passat provocà grans debats teòrics i intents pràctics entre els professionals; uns debats que sembla que conclogueren amb la proposta de l'anomenat “model de la multi-perspectiva”. Aquest model tenia com a objectiu connectar al públic amb l'arqueologia (i el Patrimoni en general) a través del foment de “l'autorealització”; és a dir, mostrar la possibilitat d'enriquiment personal i col·lectiu a través d'estimular la creativitat i la reflexió sobre aquests àmbits (Durant, 1997 –via Merriman, 2004: 7).

Pel que fa al model clàssic de divulgació de la ciència, els museus, des de fa unes dècades sobretot

en l'àmbit anglosaxó, s'està obrint a una gran gamma de públic. S'està cercant la implicació d'aquest a través de la seva participació i dotant al visitant d'un paper proactiu (Merriman, 2004: 85); no hauríem doncs de parlar de visitants sinó de participants. Aquest fet ha estat positiu per ambdós sectors, ja que al involucrar a la societat el patrimoni i l'arqueologia ha entrat a formar part d'aquesta i ha deixat de veure's com quelcom llunyà. Hem de mostrar que la comprensió del passat i fomentar debats crítics sobre aquest a tots els nivells son necessaris per a la societat (Jameson, 1997: 23). Tim Copeland formulà fa unes dècades, un nou model de comprensió sobre allò exposat a explicar al públic; la seva idea era canviar la perspectiva i la direcció de les explicacions que s'havien de realitzar en un àmbit expositiu. Passà de tenir com a objectiu el objecte exposat, a tenir en compte la perspectiva del visitant.

Aquesta primera proposta fou matisada per altres autors com Prentice (1991 i 1993), a través de diferents estudis reals sobre visitants de centres museïtzats, on mostrà que en els llocs on hi havia una aproximació major entre els que es volia mostrar o explicar, i el públic visitant, eren en els que es creava una sinèrgia entre ambdós subjectes; és a dir, en els llocs on es despertava al visitant una

major atracció a través de la seva participació en les reflexions, que no pas en aquells llocs on se'ls tenia com a turistes, consumidors d'uns productes culturals aliens a la seva persona o interès.

Seguint en la línia proposta, Moscardo (1996), enumerà les característiques que havia de tenir el que ell denominava com a “lloc constructiu”; és a dir, un lloc on el discurs explicatiu es construí a través de la conjunció de les experiències dels visitants i el propi espai museístic (via Merriman, 2004: 140). Aquesta proposta de desenvolupament del model expositiu fou també analitzat per Brooks and Brooks anys abans (1993), i també proposà una sèrie de necessitats a tenir en compte alhora de voler mostrar un discurs i resultats científics (via Merriman, 2004: 142). Accepto i comparteixo les propostes de Brooks and Brooks, i el model de “lloc constructiu” proposat per Moscardo, el qual es definiria amb les següents característiques, els quals matiso i amplio:

- S'hauria de donar als visitants varietat en les seves experiències; és a dir, tenir en compte la gamma de públic en quant a coneixements, interessos, experiències ja percebudes, etc.
- S'hauria de donar als visitants el control de les seves experiències a través d'oportunitats d'actuació; és a dir, que hi hagués un contacte recíproc entre els visitants i allò exposat sense que hi hagi limitacions físiques o psíquiques, o dient-ho resumidament, sense el perjudici de que no seran capaços de comprendre-ho tot i per tant que se'ls hi limiti l'accés físic o intel·lectual al coneixement.
- S'hauria de fomentar la reflexió intel·lectual a través de crear espais on els visitants puguin formular-se preguntes a les quals cercar resposta; aquesta seria una forma d'aproximar-los a la pròpia necessitat d'investigació. És a dir, no cal donar-los totes les preguntes i les respostes, sinó que s'ha d'incitar a que se les formulin. És per això que caldria acostar als participants a les fonts

primàries del coneixement, juntament amb materials interactius i manipulables que fomentin la seva capacitat de reflexió crítica i anàlisi.

- S'hauria de fomentar que les experiències fossin compartides entre els tots els agents socials, buscant a més la necessitat que es relacionessin entre ells per tal d'arribar al coneixement i comprensió conjunta d'allò que s'intenta explicar.

En resum, s'hauria de canviar substancialment el mode actual d'investigació i divulgació per tal d'arribar realment a un model de socialització del Patrimoni on tothom hi tingui el seu paper. Un sistema al centre del qual hi situem a la societat en general en tant que objecte i subjecte d'estudi i preservació (Quadre 3), i en el que es redefineix el paper que ha de desenvolupar cada agent de la societat en el sí dels processos dels projectes Socialització del Patrimoni:

Quadre 3: Model de relació entre els agents socials que haurien d'implicar-se en un projecte de Socialització de patrimoni.

- *El sector dels professionals i l'Acadèmia:* aquest hauria de deixar de veure al públic com un simple “profà” en el món del Patrimoni i consumidor d'uns productes culturals, i veure'l com a un agent participatiu en tant que forma part del mateix objecte d'estudi: la societat, en aquest cas, com a hereva d'aquella que s'estudia i també com la garant de la seva conservació. Seguint amb el paper que ha de jugar el sector professional, s'hauria d'acabar

amb la diferenciació de competències entre investigadors i divulgadors. Ningú millor que qui ha reflexionat i ha interpretat quelcom ho pot explicar; òbviament, s'han de tenir en compte la necessitat d'uns divulgadors/es amb caràcter pedagògic.

Crec, a més, que l'actual "híper-especialització" acadèmica que hi ha alhora de formar a nous/noves professionals, no reverteix en una millor conservació, investigació o divulgació del Patrimoni, sinó que accentua la duplictat de tasques i la conflictivitat per a les competències de cada àmbit. És per això que s'hauria d'apostar més per un model interdisciplinari on, tot i que són imprescindibles els/les especialistes, una major quantitat de professionals adquireixi les competències bàsiques per a poder desenvolupar – ni que sigui quasi íntegrament- de tots els passos i processos de treball sobre el Patrimoni.

- *El sector institucional i a l'administració:* haurien de mirar de flexibilitzar l'entrada de la societat en tots els processos d'investigació, divulgació i preservació del Patrimoni, deixant de ser tant restrictius i recelosos –sovint igual o pitjor que sectors de l'Acadèmia-.

- *La societat:* aquest hauria de ser l'agent principal, i, per tant, hauria d'involucrar-se més en totes les tasques citades, en tant que sobre el que s'està treballant és l'herència que se'ls ha llegat del passat i que els pot ajudar a comprendre millor el present. El problema però rau en els altres sectors, ja que sense una bona educació la societat en general no pot ser conscient dels beneficis que a li pot reportar; així com sense una major permissibilitat d'accés al món del Patrimoni, aquesta no se'l sentirà mai com a propi i pròxim.

5. ***La Llacuna Recupera:* el cas pràctic d'un projecte de socialització del patrimoni en un àmbit local**

El projecte nascut a la Llacuna al 2011 de la mà de veïns, l'Ajuntament i alguns professionals i aficionats a la història i al patrimoni, té com a principal objectiu ajudar a preservar i difondre el patrimoni històric i arqueològic del municipi, i crear

una base social conscienciada de la necessitat de conservar el llegat del passat a les generacions futures. No cerquem només la preservació i difusió del llegat material, sinó que també hi té cabuda la recuperació de la memòria històrica des de vessants més tradicionals i culturals.

La Llacuna és un petit municipi de l'Anoia (Fig.1.), de poc més de 900 habitants censats. El nucli poblat es troba en una vall rere la serralada prelitoral, però el terme municipal abraça els vessants nord i sud, i est i oest, de les serralades que el circumden; des de Querol fins a Mediona, i de Miralles fins a Pontons.

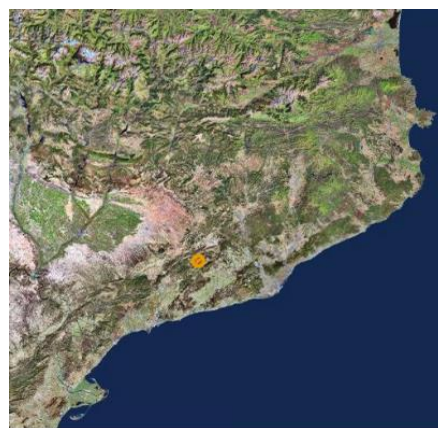

Fig. 1. Localització de la Llacuna respecte a Catalunya. Ortofotomapa a escala 1:250.000. Font: ICC (Institut Cartogràfic de Catalunya)

5.1. El naixement del Projecte i l'Associació *La Llacuna Recupera*.

El projecte de *La Llacuna Recupera* sorgí arrel d'un interès personal de donar a conèixer el patrimoni local a la mateixa gent del poble, al veure la manca de coneixement que hi havia en la preservació de les restes patrimonials i quin paper hi pot jugar la disciplina arqueològica. Aquesta voluntat de fer unes xerrades es sumà al fet que poques setmanes abans, a la Llacuna mateix, s'havien estat excavant les restes d'una tomba d'una petita necròpoli medieval a un parell de kilòmetres del nucli. Això feu que el propi Ajuntament em demanés que ampliés la xerrada a mostrar amb més detall l'interès patrimonial de tres dels principals jaciments del terme: les pintures rupestres de

Valdecerves, el poblat iber del Castellar i la granja cistercenca d'Ancosa.

Sense haver encara arribat a fer cap presentació, l'Ajuntament de la Llacuna, em va informar que disposava d'un dipòsit de materials arqueològics en un magatzem municipal que s'havien anat recuperant durant els anys '50 i '60 de la mà de membres del GREV (Grup rural d'espeleologia de Vilanova)¹⁰ i d'altres veïns. La gran majoria de veïns i veïnes desconeixem la seva existència, i és per això que van decidir començar a treure'l a la llum, inventariant i catalogant el material i, si era possible fent una petita exposició. Aquest encàrrec se'm va fer a mi en tant que restauradora-conservadora¹¹, estudiant d'arqueologia i veïna del poble. La sorpresa però va ser majúscula quan vàrem començar a veure que no es tractava de petits conjunts de material, sinó de milers de fragments de ceràmica alguns dels quals podíem associar a una localització i, després d'estudiar-los, a unes cronologies.

Fou a partir d'aquest moment, ja a inicis del 2012, quan es constituí el Projecte i es decidí crear una Associació que vetllés per la conservació, estudi i difusió de tot aquell patrimoni.

5.2. La formació i el funcionament de l'Associació La Llacuna Recupera.

La formació del projecte per recuperar tot el patrimoni fins llavors oblidat, es va fer tenint en compte tots els agents socials que des del principi s'hi havien involucrat: Ajuntament, grups d'aficionats i entitats vinculades amb l'estudi de la història local com el CELL (Centre d'Estudis Llacunencs) i veïns i veïnes del poble. És a dir, la seva raó d'existir és que ha estat la gent del municipi i les seves institucions la que han volgut tirar-lo endavant. Per mi doncs, aquest el veritable esperit

¹⁰ Entre els membres d'aquest grup, quasi tots de fora del poble, hi havia alguns historiadors, arqueòlegs i geòlegs, com Xavier Conesa o Lluís Mormeneo, que durant la seva vida han estat lligat professionalment a l'estudi del patrimoni arqueològic.

¹¹ Llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona (2010), especialitzada en Conservació i restauració de bens patrimonials.

del que hauria de ser la socialització del patrimoni, ja que crec que si l'entorn social i les institucions locals –les dues primeres branques necessàries de qualsevol projecte d'aquesta índole–, no té intenció de ser partícip d'un projecte que defensa la història del seu territori, per molts professionals i institucions que ho vulguin fer, el resultat serà efímer i contraproduent tant pel Patrimoni, com per l'entorn social.

Òbviament, som conscients que estem treballant sobre un Patrimoni real i, per tant, irrepetible i irremplaçable, cosa que fa obligatòriament necessària la intervenció de professionals en aquest projecte. És per això que des del principi s'ha comptat sempre amb la col·laboració d'historiadors/es i arqueòlegs/gues per a l'estudi del material i l'entorn, així com per a l'assessorament sobre el Com i el Què es podia fer amb aquest Patrimoni. És per a nosaltres doncs, imprescindible comptar amb aquesta tercera branca de l'entramat d'actors necessaris en el projecte.

La quarta branca dels agents necessaris per a tirar endavant projectes així són les entitats i negocis locals, els quals, a banda de ser plataformes cíviques ja formades i enfocades a grups socials concrets, ens serveixen de suport per a les nostres activitats. En resum, és la suma d'aquests quatre agents (Fig. 2) la que dóna vida a l'Associació; si una de les branques es trenca la idea de tirar endavant aquest projecte seria inviable.

Fig. 2: Esquema visual de la interrelació que tenen els diferents agents de la societat dins el projecte de l'Associació La Llacuna Recupera.

El funcionament de l'Associació és simple. Un cop clar qui hi participava i en quina forma, es constituí, al 2013, de forma legal i sota un marc estatutari, una Associació sense ànim de lucre. Creïem que només sota aquesta figura jurídica podríem avançar, ja que això dotava al projecte d'un marc legal sobre el que moure's que, a més, denotava una seriositat i voluntat –com a Projecte– de perdurar en el temps. A banda, amb això se'n permetia entrar en el circuit de concursos de subvencions públiques i rebre ajudes individuals en forma de quotes de socis/es per tal de disposar d'un petit fons econòmic per fer totes les actuacions que anàvem dissenyant, tant lúdiques, com educatives així com possibles investigacions científiques que volguéssim fer.

5.3. Propostes d'actuació de l'Associació.

La primera actuació que es va realitzar fou aquella xerrada inicial proposada, i que va donar lloc a tot el projecte posterior. Es realitzà a l'abril de 2012 i serví per a explicar Què és, i per a què serveix l'arqueologia; a banda, serví per a mostrar i explicar la història d'alguns dels jaciments més destacables del municipi –ja citats– i presentar la idea embrionària del projecte global i l'Associació (Fig. 3).

Aquesta primera aproximació a la gent del poble que encara no estava al corrent del que es pretenia fer, serví per a despertar-los la curiositat i començar a tenir les primeres demandes d'activitats. A més, fou una bona forma d'ensenyar la importància de les metodologies de treball en la investigació històrica i, per tant, la necessitat de preservar els conjunts patrimonials. Això va fer que alguns dels veïns del municipi que posseïen materials arqueològics els duguessin a un espai que cedí l'Ajuntament per a treballar i, per tant, que els retornessin al poble com a béns d'interès general i per al gaudi de tothom. El volum de materials dels que disposàvem, i la voluntat de molts veïns a veure'ls, va fer que es creés una sala d'exposicions del material arqueològic visitable per tothom. Posteriorment a un primer inventari, catalogació, elecció de peces a estudiar i, si s'esqueia, a restaurar,

es va inaugurar la sala d'exposicions amb visites comentades a l'agost d'aquell mateix any (Fig. 4).

Fig. 3. Xerrada inicial i presentació del projecte. Abril de 2012.

Fig. 4. Fotografia de l'exposició en la seva inauguració en el marc de la Festa Major de la Llacuna. Agost de 2012.

Fig. 5 i 6. Fotografies del Camp de treball amb veïns i veïnes del municipi com a voluntaris. Juliol de 2012.

La curiositat que es va despertar per conèixer alguns jaciments va contribuir a que es comencessin a dissenyar activitats concretes sobre el terreny. La primera fou un camp de treball en el que hi varen col·laborar veïns i veïnes del poble de totes les edats (Fig. 5 i 6), dedicat a la neteja d'un jaciment engolit en aquell moment pel bosc. Això va permetre començar un cicle de rutes i excursions guiades en aquest i altres jaciments (Fig. 7), així com pel nucli medieval del municipi. Òbviament les tasques d'intervenció en un jaciment es varen fer sota totes les normatives vigents catalanes (permís d'excavació) i l'aval científic, en aquest cas fou a través del grup d'Investigació sota el projecte "El canvi sociocultural a la Cessetania oriental durant la Protohistòria i l'època romano republicana", de la Universitat de Barcelona, dirigit per Joan Sanmartí.

Com no podria ser d'una altra manera, el disseny de les activitats sempre es va fer tenint en compte la voluntat dels participants, és a dir, en funció de què volien fer tenint en compte els seus interessos. També es tingueren molt en compte els grups d'edat i la procedència del públic (si eren locals o forasters), ja que les especificitats de cada grup requeria l'enfocament de les activitats tant lúdiques com educatives d'una determinada forma. Per a la canalla, per exemple, es varen realitzar visites guiades a l'exposició (Fig. 8), així com tallers temàtics, sempre relacionats amb el coneixement històric que tenim sobre el municipi (Fig. 9 i 10).

Per a que tot això sigui possible es van haver de cercar diferents estratègies de comunicació. A dia d'avui, amb l'augment de les possibilitats que permeten les noves tecnologies i tenint en compte que es volia arribar al màxim de gent possible, es va optar per utilitzar de forma principal les xarxes socials¹² i les plataformes digitals ja existents sobre el poble¹³. Òbviament no vàrem mai deixar de

¹² Xarxes socials com *Facebook* (www.facebook.com/LaLlacunaRecupera), o *Twitter* (@LlacunaRecupera)

¹³ Planes web ja existents com les de l'Ajuntament de la Llacuna (www.lallacuna.cat), o altres de consulta i divulgació de les activitats del poble com *La Llacuna Online* (www.lallacunaonline.cat).

Fig. 7. Fotografia d'una de les visites al jaciment ibèric del Castellar, en motiu de les Jornades Europees del Patrimoni (2012 i 2013). Setembre de 2013.

Fig. 8. Fotografia de la visita guiada amb els alumnes de l'escola rural Vilademàger de la Llacuna. Desembre de 2012.

Fig. 9 i 10. Fotografies de les activitats sobre patrimoni i arqueologia fetes en ell marc del Saló de la Infància de la Llacuna. Gener de 2013.

banda les formes tradicionals de comunicació com la cartellera o les articles en suport de paper¹⁴. Una de les millor formes de comunicació però ha sigut estar presents en totes les activitats del poble, ja que d'aquesta forma no requeria un format especial d'aproximació a la societat, sinó que aprofitàvem les plataformes que ja existien per a donar-nos a conèixer, com les Fires o Festes Locals, i ho fèiem a través d'estands informatius i activitats dirigides.

A banda de les activitats al municipi per a convidar-los a la participació en la recerca del seu coneixement, com a Projecte, la Llacuna Recupera ha participat —i seguirà fent-ho— en alguns congressos o conferències, tant de caire local, com

Fig. 11. Fotografia de la conferència feta a l'Ateneu d'Igualada en el marc del programa d'activitats de l'AUGA. Febrer de 2014.

Fig. 12. Fotografia de la Presentació del Projecte al sOpA Congress 2014. Malpartida de Càceres. Setembre de 2013.

¹⁴ Articles varis en la revista de publicació trimestral *ANCOSA* editada pel Centre d'Estudis Llacunencs (CELL); o en la premsa comarcal com *Info.Anoia* o *La Ven de l'Anoia*, entre altres.

comarcal (Fig. 11)¹⁵, com internacional (Fig.12)¹⁶, per tal de donar-lo a conèixer i millorar-lo.

5.4. D.A.F.O.: Debilitats, Amenaces, Febleses i Oportunitats del projecte. (Quadre 4)

Durant els poc més de dos anys de vida del projecte els qui en formem part hem hagut de lidiar i superar alguns entrebancs. El primer de tots ha estat la manca de recursos humans amb experiència per ajudar a gestionar-lo i dur-lo a terme. El segon, però no menys rellevant, ha estat la manca de recursos econòmics propis. Ambdós debilitats òbviament posaven en risc el projecte. La solució però era simple, tot i que no menyspreable, tenint en compte el model de projecte que volíem dur a terme: la col·laboració ciutadana i la seva participació en tot. D'aquesta manera, vàrem optar per obrir les portes de l'espai de recerca i treball per a que hom qui ho vulgues pugés venir a aprendre com treballar amb el material arqueològic (inventari, siglat, neteja, etc.), i així ajudar, de forma desinteressada, a tota la tasca de catalogació i creació de la sala d'exposicions. A banda, vàrem rebre d'entitats i negocis locals donacions materials per compensar la manca de recursos econòmics.

A banda d'aquests dificultats amb les que es troben molts projectes, en el nostre ens vàrem topar amb un problema que podria ser d'esperar però que no prevèiem. Amb l'interès que vam despertar per a conèixer la riquesa patrimonial i històrica de la Llacuna, alguns veïns amb afany per recuperar el "seu patrimoni", van començar a anar per lliure en la recerca. És el que anomeno el "síndrome de Tadeo Jones", és a dir, ens vàrem trobar amb alguns aficionats a la història i a l'arqueologia —molts d'ells

¹⁵ Conferència a l'AUGA (Aula d'Extensió Universitària per a la gent gran de l'Anoia), que forma part de l'*Afopa* (Agrupació d'Aules de Formació Permanent per a la Gent Gran de Catalunya); www.auga.cat

¹⁶ Comunicació oral "*La Llacuna Recupera. La colaboración ciudadana como base de iniciativas de socialización del patrimonio histórico-arqueológico*" / "*La Llacuna Recupera Project. Citizen cooperation as the basis of the socialization initiatives for historical and archeological heritage*", al I Congrés Internacional sobre Educación y Socialización del Patrimonio en el medio rural, dut a terme a Malpartida de Càceres (Càceres, Espanya), al setembre de 2013.

bons coneixedors del municipi- que varen començar a excavar furtivament punts d'alguns jaciments o a recopilar materials en superfície, a mode de prospecció, sense tenir en compte el perill que això comporta. Lidiar amb aquest greu problema, sobretot si es vol fer recerca, era difícil, però a través d'algunes de les xerrades temàtiques i, sobretot, a través d'implicar-los en totes les activitats de recerca –o no- que fem, sembla que han comprès la rellevància que tenen unes bones pràctiques arqueològiques i des de llavors s'està treballant conjuntament –aficionats i professionals- emprant bones pràctiques i metodologies arqueològiques.

Òbviament el més potent del projecte és el seu marc. Ens trobem dins una comunitat petita, per tant, la relació entre els diferents sectors (Ajuntament, entitats, negocis locals, aficionats, veïns/es, etc.), és molt directe. Això no només afavoreix la bona integració de la població en el projecte, un projecte a més que recau de ple en la seva pròpia història, sinó també ens permet iniciar la creació d'un substrat de gent interessada en preservar i gestionar, ara i en un futur, el patrimoni local.

Quadre 4: Esquema del D.A.F.O (Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats) del projecte de *La Llacuna Recupera*.

5.5. El futur immediat del Projecte.

La Llacuna Recupera treballa i, seguirà treballant, per a la preservació i difusió del patrimoni, tant per a la població local, com per totes aquelles persones interessades que hi vulguin participar. L'objectiu és no perdre mai de vista que es tracta d'un projecte integrador i participatiu, on les decisions passen per arribar a un consens entre tots els agents alhora d'escollir quines intervencions i activitats hem de dur a terme, sempre comptant amb la col·laboració d'experts i sota els marcs legals catalans i les pròpies objectius estatutaris de l'Associació.

Enguany les activitats més rellevants seran un camp de treball arqueològic que es durà a terme al del 5 al 19 de Juliol del 2014. L'entitat organitzadora és la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya¹⁷, i l'entitat gestora la Fundació Josep Carol, que s'encarregarà de totes les tasques de relacionades amb els joves entre 14 i 17 anys inscrits. La part tècnica estarà supervisada per una co-direcció entre Jordi Moré i Mireia Sabaté, sota l'aval científic del grup de recerca de la UB ja citat. Pel que fa a la part logística correrà a càrrec de l'Ajuntament de la Llacuna, en col·laboració amb entitats com el Centre Excursionista i l'Associació La Llacuna Recupera, que s'encarregarà de la part didàctica del Camp de Treball a través d'activitats lúdiques i educatives sobre la història i l'entorn llacunenc.

6. CONCLUSIONS

La presentació teòrica i l'execució pràctica de projectes anomenats de Socialització del Patrimoni, és a dir, de projectes en els quals la ciutadania no experta estigui al centre de la gestió i la recerca de bens o conjunts històrics i patrimonials, és encara escassa. Des de fa unes dècades alguns professionals del sector acadèmic, i sobretot dels que estan fora d'aquest marc institucional, estan presentant propostes de models en aquesta direcció.

¹⁷ Camp de treball amb codi 3008, del Departament de Benestar Social i Família, Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya.

No només de caire teòric, sinó que també estan executant projectes pràctics. El problema però, rau en que la divergència en les connotacions que tenen alguns conceptes claus com “Patrimoni”, “l’allò públic”, o inclús definir que és “la socialització” –de quelcom-, en diferents marcs polític-geogràfics, fa difícil la presentació de models susceptibles a ser aplicables en determinats contextos.; ja que, tal i com hem presentat, certes tradicions culturals i acadèmiques, que es tradueixen en sistemes polítics, que limiten, i molt, no només dur-los a terme, sinó simplement el seu plantejament.

La manca també de voluntat per part dels sistemes acadèmics, sobretot en el nostre marc geogràfic, de començar a donar major importància a l’educació històrica i sobre el patrimoni al conjunt de la societat, també és criticable. Hauria de ser prioritari despertar-nos, una motivació que ajudi a crear un clima d’interès i, per tant, una major implicació de la societat en general en aquests projectes. El model actual doncs, és unidireccional, on la ciutadania no especialitzada es troba sovint al final de la cadena d’actuacions sobre el Patrimoni, un fet que els relega a un paper de públic observador, i no a un agent actiu. No s’entén doncs que la societat en general, hereva del Patrimoni, ha de ser la principal interessada en garantir tant el coneixement històric com el la preservació futura d’aquest llegat.

Cal doncs canviar el model actual i situar, com he dit, la societat en el centre de qualsevol projecte, involucrar-la en tots els processos i fer-la partícip de les actuacions i els debats que es duguin a terme. De la mateixa manera, cal també un canvi en el model de percepció que tenen algunes institucions públiques (acadèmia inclosa), sobre qui ha de ser el possessor del coneixement i gestor del futur que ha de tenir el llegat patrimonial. Sortosament, dia rere dia, alguns professionals estan presentant nous plantejaments i propostes a debatre. S’ha obert doncs, el debat tant a nivell teòric sobre definicions terminològiques de conceptes necessaris, com a nivell dels models normatius existents i, per alguns caducs. Molts d’aquests nous plantejament a més,

venen acompanyats cada cop més de projectes pràctics com els citats al llarg del treball, i el presentat com a cas pràctic propi, en el que realment s’està treballant amb el sector fins ara relegat a mer públic.

Certament molts dels projectes o iniciatives tenen matisos diferents i treballen amb la ciutadania de formes divers, però potser això és el que cal fer com a primer pas, per avaluar els peròs i contres de cada un d’ells per seguir debatent i millorant els models. El problema però, és que manca encara plantejar sistemes d’avaluació per poder observar el grau de d’assoliment dels objectius que es buscaven a cada un d’ells, per així poder comparar propostes. Aquest però, és un debat que no entro a valorar en aquest primer treball ja que en mereixeria un de sencer.

L’objectiu doncs, d’aconseguir una real implicació i interactuació entre tots els agents socials en tasques relacionades amb la investigació, preservació i gestió del Patrimoni tant històric com arqueològic, a dia d’avui però, encara està lluny d’assolir-se.

Per últim, volia concloure amb algunes reflexions i valoracions fetes sobre el cas pràctic presentat. El projecte La Llacuna Recupera, avui dia convertit en associació ciutadana sense ànim de lucre, certament té moltes mancances i ha tingut molts entrebancs, però és innegable que a dia d’avui ha aconseguit ser un referent al municipi sobre com treballar de forma conjunta –i altruista- per a augmentar el coneixement històric i la recuperació del llegat patrimonial. La voluntat que hi havia per a despertar l’interès al conjunt de la societat (institucions, entitats, negocis, veïns/es, etc.), a través d’activitats lúdiques i educatives, i també de recerca científica, s’està assolint; gràcies a això, el projecte està tirant endavant d’una forma transversal i inclusiva que, en definitiva, és el que entenem que ha de ser la Socialització del Patrimoni.

7. AGRAÏMENTS

Per començar, agrair la tasca de direcció i seguiment de la Dra. Paloma Gozález, per la tutorització d'aquest treball de final de grau, i pel recolzament i consells donats alhora de dur a terme les activitats del projecte de La Llacuna Recupera.

Els agraïments també van dirigits a totes aquelles persones que al llarg d'aquests dos anys de projecte s'hi han anat involucrant mica en mica; des dels veïns i veïnes de la Llacuna, fins a totes els estudiants, professors i professionals que de forma més o menys estable han ajudat a augmentar el coneixement sobre la història i el patrimoni del municipi: als companys del grau per ajudar en l'inventari i classificació dels materials del dipòsit, als professors Roberto Risch, Xavier Clop, Ester Rodrigo, Cèsar Carreras, Ramon Martí i David Asensio per l'ajuda en la identificació i datació d'alguns dels materials, i al Jordi Moré i als companys de Món Iber Rocs, per la seva col·laboració i co-direcció de les diferents activitats de recerca dels materials i jaciments arqueològics del període ibèric del municipi.

Per acabar agrair el suport d'algunes de les entitats i negocis del poble, així com de tots els membres de l'Ajuntament de la Llacuna i socis de l'Associació La Llacuna Recupera, per fer-se seva una idea embrionària per preservar i augmentar el coneixement del patrimoni municipal i tirar endavant aquest projecte de Socialització del Patrimoni. Òbviament és de rebut agrair el suport de la família i amics més propers que van creure des del principi en la idea que existeixen alternatives de treball i de participació ciutadana.

8. BIBLIOGRAFIA

- ALMANSA, J. (2010). "Pre-Editorial: Towards a Public Archaeology". *AP: Online Journal in Public Archaeology*, 0, 1-3
- ALMANSA, J. (2011). "Arqueología para todos los públicos. Hacia una definición de la arqueología pública «a la española»". *Arqueoweb*, 13, 87-107
- ASCHERON, N. (2001). Editorial. *Journal of Public Archaeology* 1(1), 1-4
- AYÁN, X., González, M., Rodríguez, R. (2012): "Más allá de la arqueología pública: arqueología, democracia y comunidad en el yacimiento multivocal de A Lanzada (Sanxenxo, Pontevedre)". *Treballs d'Arqueologia*, 18, 63-98
- GASSIOT, E. i PALOMAR, B. (2000). "Arqueología de la praxis: información histórica de la acción social. El caso de la Unión de cooperativas agropecuarias". *Complutum*, 11, 87-99
- JAMESON, John H. (1997), "Foreword"; a JAMESON, John H. (eds.) *Presenting Archaeology to the Public*
- MATSUDA, A. (2004): "The concept of «the Public» and the aims of Public Archaeology". *Papers from the Institute of Archaeology*, 15, 66-76
- MCGIMSEY, C.R. 1972. *Public Archaeology*. London: Seminar Press ISSUE DESK
- MCGUIRE, R. (2008). *Archaeology as Political Action*. University of California Press, California Series in Public Anthropology, California.
- MERRIMAN, N. (ed.) (2004): *Public Archaeology*. London: Routledge. AG MER
- MOSHENSKA, G. (2009): "What is Public Archaeology?". *Present Past*, 1, 46-48
- POTTER, Parker B. (1997), "The Archaeological Site as an Interpretative Environment"; a JAMESON, John H. (eds.) *Presenting Archaeology to the Public*
- QUEROL, M.A. (2010): *Manual de Gestión del Patrimonio Cultural*. Editorial Akal. Madrid. 541
- SABATÉ, M. (en premsa). "La Llacuna Recupera. La colaboración ciudadana como base de iniciativas de socialización del patrimonio histórico-arqueológico"
- SCHADLA-HALL, R.T. (1999): "Public archaeology". *European Journal of Archaeology*, 2.2, 152-8
- STONE, Peter G. (1997) "Presenting the Past: A Framework for Discussion"; a JAMESON, John H. (eds.) *Presenting Archaeology to the Public*

Resum:

LA LLACUNA RECUPERA, UNA PROPOSTA DE SOCIALITZACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC EN L'ÀMBIT LOCAL.

1. Introducció:

En aquest treball es planteja [re]obrir el debat conceptual i teòric, sobre els models actuals de gestió, de Socialització del Patrimoni i metodologies d'investigació; així com iniciar a treballar per desenvolupar les definicions dels termes més habituals, sorgits de la necessitat –i la voluntat– de “patrimonialitzar” el que se’ns ha llegat. El cas pràctic de La Llacuna Recupera és doncs, la forma a través de la qual he intentat anar materialitzant les diferents reflexions i propostes teòriques i pràctiques treballades i analitzades.

2. El debat sobre els conceptes. Què hi ha darrere dels models i teories de la socialització del patrimoni?

Definir els conceptes teòrics amb els que es treballa i debat és la clau per avançar i millorar les propostes fetes fins ara. Els matisos entre *Public Archaeology* i *Community Archaeology* –hereves de les tradicions anglosaxones– alhora d’abordar un projecte són rellevants; ja que els objectius de l’estudi s’enfocaran des de perspectives diferents on, en un cas, la comunitat local és l’agent principal i les actuacions patrimonials estan relacionades directament amb la seva realitat històrica i, en l’altre cas, es treballa de forma més global amb el públic no especialitzat. En ambdós casos però, la integració i la interactuació dels diferents agents de la societat són objectius principals. De la mateixa manera, cal abordar en aquests debats les qüestions bàsiques de: Què és el Patrimoni? o Què és “l’allò públic”? Dos qüestions que a dia d’avui no són universalment compresos de la mateixa forma, sinó que presenten connotacions quasi divergents en funció del llegat de les tradicions acadèmiques i

culturals que tenen cada territori; un fet doncs que en darrera instància es tradueix en polítiques de gestió i pràctiques de socialització del patrimoni diferents.

3. Un estat de la qüestió: problemàtiques de dur la teoria a la praxis

Els diferents marcs teòrics i polític-culturals doncs, han donat lloc a diferents formes de participació i inclusió dels agents socials (institucions, professionals i públic no especialitzat). En aquest treball s’han aglutinat en tres formes de participació: la consultiva, la de directe i la d’adquisició de coneixements, cada una de les quals relaciona i inclou els agents socials amb intensitats diferents. Analitzant també casos pràctics però ens adonem que sovint propostes teòriques amb uns mateixos objectius, acaben presentant-se en formats diferents degut –com he apuntat– als marcs polítics i a les tradicions culturals i acadèmiques de cada societat.

4. El desenvolupament d’una socialització del patrimoni en el nostre context social.

Actualment, centrant-nos en el nostre context peninsular, les propostes teòriques i debats sobre els models de socialització del patrimoni són encara poques, malgrat que cada cop hi ha més propostes pràctiques. El feble debat doncs ens està encara emmarcant les pràctiques en un model unidireccional i no inclusiu del conjunt de la societat en els projectes; cal inserir de forma transversal a tots els agents en el sí de cada una de les fases del procés de socialització del patrimoni, per tal de situar en el centre de cada actuació a la societat i no pas als professionals o les institucions. Cal doncs definir el paper que ha de jugar cada agent social, sobretot en el cas dels professionals per no e caure en l’hermetisme i aconseguit, en darrer terme, un treball interdisciplinari.

5. *La Llacuna Recupera*: El cas pràctic d'un projecte de socialització del patrimoni en un àmbit local.

Aquest projecte, dut a terme a través d'una Associació sense ànim de lucre, treballa per a la conservació, estudi i difusió del patrimoni històric i arqueològic a nivell municipal. A dia d'avui, hi participen tant l'Ajuntament com a administració i institució pública, alguns negocis i entitats locals, veïns i veïnes a títol personal, membres d'algunes institucions acadèmiques, i professionals autònoms. Aquest projecte de poc més de dos anys de vida, està servint per posar en pràctica alguns dels plantejaments teòrics i comprovar quines són les debilitats, amenaces, oportunitats i fortaleces d'un projecte amb aquest enfocament, per tal de poder-les canalitzar i millorar-lo a través de la experiència. Cada activitat, sigui lúdica o educativa, ha estat prèviament consensuada i dissenyada segons les necessitats i motivacions del públic, executada amb els recursos al nostre abast, i posteriorment analitzada i valorada, sempre per mirar millorar en la integració de tots els agents socials al projecte.

Abstractt:

LA LLACUNA RECUPERA", A SOCIALITZATION PROPOSAL OF THE ARCHAEOLOGICAL HERITAGE IN THE LOCAL FIELD.

1. Introduction

In this assignment, I would like to open the conceptual and theoretical debate regarding the current models of management, Socialization of the Heritage, different research methodologies and I would also like to initiate to work in order to develop the definitions of the usual terms. These terms arise of the need and will of "patrimonize" all that has been bequeathed to us. Through the practical case of "La Llacuna Recupera", I have tried to materialize the different reflections and theoretical and practical proposes which have been worked and analysed in this assignment.

2. The debate about concepts. What is there behind the models and theories of the socialization of the heritage?

Defining the theoretical concepts which we work and debate with is the key to progress and improve the proposals made up to now. The aspect between *Public Archaeology* and *Community Archaeology* which come from the Anglo-Saxon traditions, are very important in the moment to broach a project because the aims of this study will be focused from different perspectives. In one case, the local community is the principal agent and the patrimonial interventions are directly connected to its historical reality. In another case, I have worked with non-specialised public. In both cases, integration and interaction of the different agent of the society are principal aims. In the same way, it is necessary to broach basic questions as: what is Heritage? Or What is "that all that Public". Those are two questions that nowadays are not universally understood in the same way, but they present different dissimilar connotations

depending on the academic and cultural traditions of each territory. So it is a factor that is translated to management politics and practices of socialisation of the heritage.

3. A state of affairs: problematic to carry the theory to the *praxis*.

The different theoretical frames and political-cultural then, have given place to different shapes of participation and inclusion of the social agents (institutions, professional and public no specialized). In this work have agglutinated in three shapes of participation: the consultative, the one of direct and the acquisition of knowledge, each one of which relates and includes the social agents with different intensities. Analyzing practical cases but also we see that often theoretical proposals with some same aims, finish presenting in different formats owed –how have aimed- to the political frames and to the cultural and academic traditions of each society.

4. The development of a socialization of the heritage in our social context.

At present, we work in our peninsular context, the theoretical proposals and debates on the models of socialization of the heritage are still few, in spite of that every time there are more practical proposals. The feeble debate then is us still framing the practical in a unidirectional model and not inclusive of the group of the society in the projects; it is necessary to insert in transversal shape to all the agents in each one of the phases of the process of socialization of the heritage, in order to situate in the center of each performance to the society and no not to the professional or the institutions. It is necessary then defines the paper that has to play each social agent, especially in the case of the professionals for not fall in the secrecy and achieved, in last term, an interdisciplinary work.

5. “La Llacuna Recupera”: The practical case of a project of socialization of heritage in a local field.

This project, carried out through a non-profit organization working for the conservation, study and dissemination of historical and archaeological heritage at the municipal level. Today, participating in the project both City Hall administration and public institutions, some businesses and local organizations, neighbors, some members of academic institutions, and freelancers. This project just over two years, is helping to implement some of the theoretical and check what are the threats, weaknesses, opportunities and strengths of a project with this approach, in order to be able to channel and enhance you through the experience. Each activity, whether recreational or educational previously been agreed and designed according to the needs and motivations of the public, executed with the resources at our disposal, and then examined and assessed, always look to improve the integration of all social agents in the project.